

De geur van een moeder

Van Lucia van den Brink verscheen
eveneens bij Ambo|Anthos *uitgevers*

Niemand zoals hij

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van de
nieuwste boeken van Ambo|Anthos *uitgevers* via www.amboanthos.nl/
niewsbrief.

Lucia van den Brink

De geur van
een moeder

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 5477 9

© 2022 Lucia van den Brink

Omslagontwerp Roald Triebels, Amsterdam

Omslagillustratie © Aurelia Frey/plainpicture

Foto auteur © Ruud Pos

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Onderhuids

1

Toen ik acht jaar was veranderde alles. Ik herinner me het geluid van mijn moeders gegil in de woonkamer, hard en paniekerig. Ik zat boven, wist niet goed wat ik moest doen en focuste mijn aandacht op mijn lievelingsding: de slaapkamerdeur. Het was een makkelijk ding om te tekenen. Fijne rechte lijnen. In knutselwerken en tekeningen kwam die deur al jaren terug en het beste van alles was dat een deur dicht kon.

Ik zat op bed, tussen mijn knuffels in, pakte mijn wollen deken en trok die tot mijn neus op. Ondertussen keek ik naar de deur. Die was nog altijd dicht.

Het geschreeuw van mijn ouders kwam van beneden. Ik fantaseerde een slot op de deur waarvan ik de sleutel omdraaide. Daarna dacht ik aan wegvliegen, het liefst zou ik naar het bos aan de andere kant van de stad gaan, de grootste boom opzoeken en me onder de bladeren verstoppen. Als het mooi weer was zwom ik daar in het meer. Dan hield ik mijn hoofd zo lang mogelijk onder water, zodat mijn oren zich vulden en ik niets hoefde te horen, want als kind had ik al oren als een vergrootglas.

Ik had honger, weet ik nog, en wilde een boterham pakken.

Dat ging niet. Soms ging honger niet.

De stemmen van mijn ouders werden luider en luider, ik duwde mijn neus dieper in de deken, totdat hun geschreeuw plots stopte,

er voetstappen de trap op kwamen en mijn deur met een zwiep openging alsof ik er nooit een slot op gefantaseerd had. In mijn moeders gezicht was elk spiertje aangespannen. ‘Zij!’

Mijn vader verscheen ook in de deuropening. ‘Lent!’ Hij zei mijn naam scherp, alsof ik nu moest opletten omdat hij iets belangrijks ging uitleggen.

Mijn moeder had rode vlekjes in haar nek. ‘Dat kutwijf!’

Zelfs nu ik eraan terugdenk lijkt dat woord een hand om mijn keel te leggen en te knijpen. Het heeft waarschijnlijk ook iets verstikt, iets in de relatie tussen mijn moeder en mij, die eerste relatie die een leven lang mee hoort te gaan.

‘Als jij er niet was, dan waren we mensen met een leven, geld en vrienden. Door jou zit ik hier steeds alleen in dat verrotte huis.’ Het was me destijds al vaker opgevallen dat mama zei dat ze alleen was, ook al was ik bijna altijd bij haar. Ik telde niet mee, dat had ik op die leeftijd heel goed door.

‘Laat nou maar.’ Mijn vader legde een hand op haar schouder.

Ik vraag me af wat mijn moeder van mij verwachtte, terwijl ze daar zo in die deuropening stond. Wat verwachtte ze van een kind van acht jaar? Het enige wat ik op dat moment kon doen was alles langsgaan wat ik mogelijk fout kon hebben gedaan. Had ik mijn sokken ergens laten slingeren, mijn schooltas niet opgeruimd, ergens rommel gemaakt of de afwas niet gedaan?

Mijn moeder draaide zich om. Blijkbaar had ze gedaan wat ze wilde, gezegd wat ze wilde zeggen. Soms moesten papa of mama hun energie kwijt en daarna werd alles beter, zo begreep ik dat als kind.

Ik bleef achter op mijn bed, kijkend naar de slaapkamerdeur die wijd openstond. Met mijn ogen traceerde ik de deurpost: hoe groot die eigenlijk was en hoeveel mensen er wel niet tegelijkertijd doorheen pasten.

2

Ik probeerde een deur te tekenen, maar het lukte niet. Mijn maag knorde luid, maar eigenlijk voelde ik me ook een beetje misselijk. Dat kwam omdat mijn hart heel snel klopte, alsof ik een stuk gepend had. Ik werd pas rustig toen ik uit mijn slaapkamerraam naar de achtertuinen van de burens keek. De vierkantjes waren bedekt met een licht laagje sneeuw en als ik goed keek, zag ik nog vlokjes dwarrelen. Ieder huis had een ander vierkantje tuin, onder datzelfde laagje wit. Bij ons had je een grasveld, bij de burens een vijvertje en bij de andere burens vooral tegels. Dat overzicht had je alleen van boven: van hoe verschillend het overal was, en ik vroeg me af of er in een andere straat misschien een tuin was precies zoals de onze, zonder dat daar iemand boos was.

De voordeur sloeg hard dicht. Het moest mijn moeder zijn die de voordeur had dichtgeslagen, want ik hoorde mijn vaders voetstappen de trap op klimmen, mijn deur voorbij, naar zolder toe en ik sloop naar de badkamer, deed de klep van het toilet dicht, ging erop staan en keek uit het raampje naar buiten. Mijn moeder was nergens te bekennen. Auto's reden langzaam door de besneeuwde straat, maar onze auto stond er nog. Buurtkinderen bouwden sneeuwpoppen en er zat een kind op een sleetje dat gilte van plezier omdat zijn vader hem aan het touw vooruittrok.

Zo keek ik een tijdje naar buiten, totdat ik besloot dat het tijd

was om mijn kamer op te ruimen. Ik maakte alles aan kant, borg spullen onder mijn bed en veegde stof weg met mijn hand die ik daarna waste in de badkamer. Als mijn moeder terugkwam zou ze zien dat mijn kamer netjes was, dat leek me belangrijk vanwege de woorden die ze had gezegd.

Als achtjarige kon ik moeilijk omgaan met het feit dat mijn moeder me een kutwif noemde, en ik heb daarna rondjes om deze herinnering getrokken als een zwakke plek in het ijs waar je slim omheen schaatst, maar dit keer heb ik me het woord eindelijk durven herinneren.

3

Herinneringen zijn warrige dingen. Het volgende dat ik me herinner is dat ik in de voortuin sta, een snijdend koude wind in mijn gezicht. De straat was stil. Stiller dan normaal. De buurtkinderen waren allang klaar met sneeuwpoppen bouwen en ik rook een etenslucht. Ik vroeg me af hoe het moest met ons eten omdat mama nog niet terug was, en ik werd een beetje zenuwachtig vanbinnen.

Mijn schoenafdrukken in de sneeuw gaven me een idee: daarmee kon ik mijn moeder vinden, en ik probeerde zo ver te kijken als ik kon, maar mijn blik bleef steken op de planten in de voortuin. Alles was te groot: de struiken, de planten en het onkruid dat overal was, maar vandaag was alles netjes ingestopt onder een laagje wit, alsof de planten onder een deken mochten blijven zitten.

Ik keek naar de andere afdrukken in de sneeuw die naar het tuinhekje liepen. Die moesten van mijn moeder zijn. Haar voet was langer en puntiger dan die van mij. De afdruk van haar zool was niet goed te zien, want er was een nieuw laagje sneeuw overheen gekomen. Ik volgde vooral de vorm van haar voet, stap voor stap. De tuin uit, naar rechts, langs de sneeuwpop van de burens, en ik vroeg me af of ze naar de burens geglimlacht had: gewoon, uit beleefdheid. Ik vond altijd dat mijn moeder dat heel goed kon: dingen doen uit beleefdheid.

De volgende afdruk van mijn moeders schoen stond schuin en

de sneeuw was alleen op de hoge kant terechtgekomen. In de diepe kant van de afdruk stonden lijnen boven elkaar, met gelijke afstand ertussen. Je wist precies na hoeveel ruimte de volgende lijn kwam, en dat gaf me een fijn gevoel. Voorspelbaarheid was destijds iets waar ik me graag aan vasthield, omdat er zo weinig van was.

Ik volgde mijn moeders voetstappen, de volgende afdruk liet weer alleen de vorm van haar voet zien. Dicht bij een sneeuwpop was een groot stuk van de sneeuw geplet door het rollen. Dat was waar ik haar voetstappen kwijtraakte. Ik liep haastig door en speurde het wit af.

Bij een splitsing bleef ik staan. Zou ik linksaf langs de weg blijven lopen of naar rechts, tussen de huizen door? Ik zag haar afdruk ook niet in de verte. Ik gokte op rechts en liep met mijn hoofd gebogen om zo goed mogelijk naar de sneeuw te kijken, maar haar schoen zat er niet bij. Ik was haar kwijtgeraakt.

Opgeven deed ik niet. Ik ging terug naar de plek waar de sneeuwpop gerold was en koos de linkerroute. Na een paar meter dacht ik haar voetafdruk te zien. Zelfs met lijnen. Het was een halve afdruk, alleen haar voorvoet, alsof ze was gaan rennen. De volgende stappen waren net zo. Daar was ze weer!

Misschien was ze naar het park gegaan, de supermarkt of de snackbar. Ze zou haar rode sjaal dragen, omdat het koud was. Ik wist precies hoe die sjaal rook: naar mama. De schoenen met de lijntjes moesten haar bruine hoge laarzen zijn. Ik dacht heel zeker te weten dat ze blij zou zijn om me te zien, en dat ze trots zou zijn omdat ik haar afdrukken in de sneeuw had gevolgd.

De lantaarnpalen gingen aan. Het licht leek geler op de sneeuw. Ik volgde de stappen, zette mijn voetafdruk naast die van haar. Mijn kleine voet, naast haar grote stappen. Als iemand onze sporen zou volgen, kon het lijken alsof we samen ergens heen waren gelopen. Dat ze mijn hand had vastgehouden. Dat ik met haar mee was gegaan.

De voetstappen stopten naast een bushokje. Aan het glas van het

hokje hing een poster met de nummers van vijf bussen. De nummers en eindbestemmingen zeiden me niets. Mijn moeders sporen liepen tot net voor het bushokje. Bij de stoeprand vond ik de laatste afdruk en daarna was ze in het niets verdwenen.

4

Ik ben er nooit achter gekomen welke bus ze heeft genomen. Die nacht huilde ik zachtjes in bed. Ik wist dat ik beter niet te hard kon huilen, dan zou mijn moeder zeggen dat ik niets anders kon dan janken, en ik wilde niet dat ze gelijk kreeg, want dan had ze nog een reden om weg te blijven.

Ik kalmeerde mezelf door te denken aan zomeravonden waarin ik in bed lag en mijn ouders onder mijn raam Scrabble speelden. Avonden waarop alles goed was. Waarop we samen hadden gegeten en ik op het geluid van hun gelach en gesmoes in slaap viel.

Ik rolde me op in bed, vouwde mijn armen om me heen en fantaseerde dat ik een knuffel kreeg van iemand die zei dat alles goed zou komen. Die fantasiepersoon had geen gezicht, dat was makkelijker, want ik kende niemand die me een knuffel kon geven. Zo viel ik in slaap, mezelf troostend, dromend van hoe we als gezin Scrabble speelden en allemaal woorden met een fijne betekenis neerlegden.

De volgende ochtend liep ik fier de trap af. Het leek me heel logisch dat mijn moeder nu beneden op de bank zou zitten, zoals altijd, op de plek waar ze haar eerste sigaretten van de dag rookte. Met een brede lach stapte ik de laatste trede af en keek de kamer in: niemand.

Wat moest ik doen? Het was maandag, een schooldag. Gingen kinderen van wie de moeder weg was ook naar school? Ik wist het niet zeker. Naar mijn weten kon je alleen wegblijven van school als je ziek was en dat was ik niet.

Het leek me het verstandigst gewoon naar school te gaan. Mijn moeder had weleens gezegd dat ze ogen in haar achterhoofd had en ik was ervan overtuigd dat ze me zou zien. Als ik naar school zou gaan, zou ze vanmiddag vast met een gesneden appel op me zitten wachten. Ik hield niet van appel, maar ik hield er wel van dat mijn moeder hem voor me sneed, want op die appel kon ik rekenen als ik uit school kwam.

Ik opende de broodtrommel en pakte er brood uit. Er was al een tijdje geen verse worst of kaas, daarom liep ik naar de kast met de pot chocopasta. Onze pot was nooit van het merk dat je op tv zag, dat konden wij niet betalen, had mijn moeder gezegd toen ik het een keer vroeg. Ik was al duur genoeg, zei ze ook. Ze was die dag in een goede bui geweest. Dankbaar had ik toen het logo van het huismerk in mijn hoofd geprent. Dát was ons merk.

Eén boterham met pasta at ik als ontbijt. De twee andere boterhammen deed ik in een zakje om mee te nemen naar school. Mijn moeder zei dat zakjes beter waren dan een broodtrommel, want met een broodtrommel kon je gepest worden, maar ik denk dat het bij mij niet had uitgemaakt. Er was iets anders waardoor de andere kinderen mij niet mochten.

Toen het tijd was om naar school te gaan, was mijn vader nog niet beneden. Zijn slijterij ging op maandag pas later open, en het leek erop dat hij geen seconde aan mij had gedacht. Uiteindelijk besloot ik zelf naar school te gaan. Het was niet ver, alleen de straat oversteken. 'Dag papa!' riep ik hard, zodat hij wist dat ik weg was en hij zich geen zorgen hoefde te maken.

Ik trok de voordeur dicht, ging de grote planten in onze voortuin voorbij en keek even naar rechts: de kant van de bushalte. School was de andere kant op, daar ging ik heen. De sneeuwprut

lekte door mijn schoenen en maakte mijn sokken nat. Ik keek af en toe achterom en hoe dicht ik bij school kwam, hoe minder goed ik in de richting van de bushalte kon kijken. Ik deed een paar stappen achteruit, draaide me om en liep terug. Toch naar de halte. Dat kon heus wel even. Ik versnelde mijn pas. Bij de halte zag alles er hetzelfde uit als gisteren, maar haar voetstappen waren weg. Gesmolten.

Ik ging zitten op het bankje. Dat was ijskoud. De hele dag vroeg ik aan buschauffeurs of ze mijn moeder hadden gezien en staaarde daar naar de plek waar mijn moeders voetstappen in het niets waren verdwenen.

5

De folders lagen op de deurmat. De gordijnen in de woonkamer waren nog dicht en er hing geen blauwe sigarettenrook. Ik stormde de trap op, hun slaapkamer in. Daar keek ik naar het onopgemaakte bed, de stapels kleding van mijn moeder die vanaf de grond tot mijn neushoogte reikten en de lege bierblikken naast mijn vaders kant van het bed.

Het rook nog naar mijn moeder, alsof ze hier vannacht gewoon was geweest. Die geur kwam uit een kuiltje onder aan haar nek, een plek waar ik al een tijd niet meer had mogen komen. Ik hoorde daar niet meer, daar met mijn oor tegen haar borst, want volgens mijn moeder was ik allang geen klein kind meer.

Ik rende de trap af, opende de schoenenkast in de hal en zocht naar haar lievelingsschoenen; de bruine laarzen, die de lijntjes gemaakt moesten hebben in de sneeuw. Ze ontbraken.

Ik trapte hard tegen de folders. Het pakketje vloog tegen de muur en dat maakte een smakkend geluid. Toen werd ik bang dat mama nu echt niet meer terug zou komen en besloot snel iets goeds te willen doen: mijn kamer opruimen. Ik nam me zelfs voor dat iedere dag te doen. Ik geloofde heilig dat het zou helpen. Toen ik klaar was met mijn kamer begon ik aan de rest van het huis, en daar hield ik me mee bezig totdat mijn vader laat thuiskwam van werk.

Hij had gedronken. Ik wist precies wanneer dat het geval was,

dan keek hij vreemd uit zijn ogen en waren zijn wangen rood. Ik hoopte dat hij iets over mijn moeder zou zeggen. Hij liep naar de keuken en warmde met zijn rug naar me toe een blik bonen op. Daarbij bakte hij één ei en ik keek naar hem vanaf de bank in de woonkamer. Het ei siste. Het ei siste tegen me. Het zei dat er voor mij geen ei was, dat ik dat niet verdiende. Mama was overduidelijk boos op me, zelfs al kon ik me de precieze woorden toen niet goed herinneren, ik snapte wel dat ik iets met haar vertrek te maken had. Mijn moeder las de folders altijd heel precies.

Ik wilde meer dingen kunnen doen om het goed te maken. Het enige wat ik nog kon bedenken was het folderpakket oppakken en dat naast de salontafel bij mijn moeders plek leggen.

In de keuken siste er nog steeds maar één ei in de pan. Ik werd bang dat er geen eten voor mij kwam. Ik wist niet wat ik moest doen zonder avondeten, ik dacht zelfs dat ik dood kon gaan als ik geen avondeten had. Als kind had ik geen idee van de kaders van het leven, waar ze begonnen en waar ze ophielden.

‘Mag ik ook?’ vroeg ik uiteindelijk.

Mijn vader bromde iets en brak nog een ei in de pan. Hij schepte de bonen op met een grote lepel en liet ze op zijn bord vallen. Het klonk vies, alsof hij modder gooide. Het ei legde hij bovenop. Daarna ging hij aan tafel zitten eten. Ik deed hem na.

‘Jij vraagt altijd zoveel.’ Mijn vader nam een grote hap. ‘Het zou me niets verbazen als ze niet meer terugkomt.’

Die bevestiging gaf me houvast: ik had goed begrepen dat ik iets met mijn moeders vertrek te maken had. Ik at, maar algauw deed mijn buik zeer van de bonen. Ik liet mijn vork los en ging achteruitgezakt in mijn stoel zitten.

‘Dooreten! Ik heb dit niet voor niets gemaakt.’

Ik ging rechtop zitten en nam vlug een hap. ‘Wat vroeg ik dan?’ ‘Alles, hier. Kijk wat je allemaal krijgt. Eten, kleding, alle aandacht. Je bent oud genoeg om voor jezelf te zorgen,’ zei hij.

Toen vond ik dat mijn vader het nog lief tegen me had gezegd,

want ik had aan zijn gezicht gezien dat hij boos was. Het schoot me te binnen dat hij me misschien moest slaan, zodat hij zich daarna beter zou voelen, want ik wist dat het zo werkte.

6

Het donker nam in die winter bezit van het huis. Mijn moeder deed voorheen de schemerlamp in de hoek aan, stak kaarsjes aan en zelfs haar sigaret gaf licht als ze eraan zoog. ‘Gezelligheidslichtjes’, noemde ze die. Mijn vader deed wel het grote licht aan, maar nooit de gezelligheidslichtjes. Daardoor bleven sommige hoeken van het huis donker – alsof er geen leven meer in zat.

We aten iedere dag bonen. Tijdens het eten had ik steeds vaker buikpijn. Het viel me op dat mijn vader iedere avond meerdere halveliterblikken bij de bonen dronk, en daarna meestal nog meer. Als kind dacht ik dat mijn buikpijn iets te maken had met het feit dat mijn moeder geen appels meer voor me sneed, maar ik denk dat het ook iets anders kan zijn geweest: het moeten aanzien hoe mijn vader wankelend van tafel opstond en hoe hij zich aan meubels vastgreep. De angst dat hij zou vallen, en dat ik hem niet van de vloer zou kunnen optillen, of dat ik het wel zou proberen, maar zelf ook zou vallen.

‘Is mama onderweg terug?’ vroeg ik bij de bonen. Vragen stellen was gevaarlijk, dat wist ik wel, er veranderde ook gelijk iets aan de ruimte tussen ons in, alsof het klimaat plots veranderd was, maar het was geen vraag waarvoor mijn vader veel hoefde te doen, en daarom durfde ik hem te stellen.

‘Als we dat toch eens wisten. Als jij er niet was geweest...’